

letett: „Költő leszek, mikor eddig halott hangom megszületik.“ Az újjászületett festőből költő lett. Mi változott? Honnan az eddig halott hang? Mi változott? Hogy szóhoz jutottak a költő száján át mások, megannyi hang, egy kollektivitás személytelen beszédritmusai? Kik beszélnek? Az ejtőernyősök például. Hallgassuk meg őket, némelyek úgyis azt suttogják Egyedről, hogy valóságtól elvonatkoztatott, de — sőt — ettől elszakadó világának nincs sok köze a realitásokhoz. Egy erdőszélen sötét, korahajnali férficsapat készülődik: „Az ejtőernyősök ácsok, kőművesek“ — „póternyő nélkül, / az ernyőkben kenyér, szalonna“ — ezoterikus dolgok ám ezek, találunk itt valóságtól való elrugaszkodást, csakhogy ezúttal nem Egyed rugaszkodott el a valóságtól. Mások. Akik letagadnák e kötetből nemcsak a szalonnát, kenyeret, ingázó ácsokat — ez még nem volna baj, e kötet nem ettől jó kötet —, hanem azt a cselekvésre ösztönző moralitást és humanizmust, melynek tudomásul nem vételehez nem botfűl, hanem botoszív és botmentális szükségeltetik. Feleljünk nekik a *Tisztán* című vers utolsó három sorával, ezen belül is az utolsó három szóval:

*elmondható, hogy részvételünk a harcon
több mint bátoraságos körültekintés
s egy párbeszédnyi mosoly nyaldossa arcom*

LÁZOK JÁNOS

Miért nyávognak a vasmacskák?

Szöcs Géza második kötetének gondolatvilágáról

*Mert a költészet tagadás. Ha
nem más; legalább tagadás.*

BRETTTER GYÖRGY

1.1. A kilátótorony, Szöcs Géza második kötetének címadó szimbóluma, már *Forrás*-kötetében felbukkan egy elszigetelt kép erejéig:

*görbe fafogú vaslétra visz az égbe itt
szalad fel néha a vasmacska, hogy horgonyként
szakadjon bele
a feketé kemény mederbe amelyben a föld folyik*

(Az író és a kerekek)

Az első benyomás senkit se tévesszen meg: az idézet elemei szigorú logika alapján szerveződnek egységbe, a képzavar határát súroló formamegoldásokat a költői „üzenet“ lényege teszi indokolttá. Két toposz (föld, ég) és a kiragadott idézet szűkebb, versnyi kontextusa segít értelmezni a fenti négy sort: bizonyos esetekben — más lehetőség híján — a költészet az a megnyilvánulási mód, amely „vasmacska nyávogásaként“ realizálja önmagát, csak a paradoxon, az antinomikus gondolkodás révén vállalkozhat a valóság lényegi megragadására.

(A „fafogú vaslétra“ jelzős szerkezet elsődleges 'sín' jelentésén kívül elvontabb jelentéssel is rendelkezik: ösképe, a „fából vaskarika“ kifejezés a mindennapi nyelvhasználatban is a paradoxon leggyakoribb jelölője.)

Szöcs Géza ugyanis már első kötetében az antinomikus szerkezetű gondolkodás gerillaharcát hirdette meg; de ami ott még a primér élmények laza összefogása és (vagy) „játszi-játék“ (Bretter) volt, az itt, második kötetében kristályosodik olyan formateremtő elvvé, amely végső soron a kötet szerkezetét, a versek ciklusokba rendezését is meghatározza.

Az antinomikus gondolkodásséma kettős szerkezetének az egész kötetten végigvonuló, szimmetrikusan ellentett kettősségű formamegoldások felelnek meg, különösen a kulcsversek esetében. Szöcs gondolkodói teljesítményét bizonyítja, hogy ezt a kettősséget az emberi létben objektíve meglévő dualizmus pólusaiként tárgyasítja: új kötetének versei az emberi lét társadalmi meghatározottsága és öntörvényűsége közti ellentmondásos, dinamikus tendenciájú egység erővonalait rajzolják ki.

A *Kilátótorony és környéke* versei feleletvariációk egy kérdésre: elképzelhető-e az emberi lét egyik vagy másik pólus kizárólagossága alapján? A kötetegész jelentéskomplexumát árnyaltabbá teszi, hogy Szócs Géza az egyedi léte tágabb, társadalmi összefüggéseibe helyezve próbálja meg a válaszadást.

1.2. A kötet első része (a verselméleti tanulmány előtti három ciklus) csupán előkészíti ezt a kérdésetfevetést. Ebből a szempontból különösen fontos a III. ciklus verseinek antipációjája (*A sakktabla, Mit csináltál az úrhajóval, Felicián*). Azonos alapszituációjuk, játékos formában bár, de felvázolja azt az egymással felelő, egymásnak ellentmondó két szemléletmódot, amely a főntebb említett két pólus modelljeként fogható fel. A jelképes áttételek játékos túlzásaiban a releváns, összefüggő jegyeket keresve: e versekben Szócs két olyan emberi viszonyulásmódot modellál, amelyeknek — egyelőre meg nem nevezett — hordozói igen eltérően reagálnak a *szokatlan*, az új metaforáját megteremtő különböző furcsa „tényekre“.

Az egyik, amelyet a *Felicián* című versben Bajor Andor zseniális egérhőse képvisel, a legnagyobb természetellenességgel fogadja e fura „tényeket“, sőt, igen szellemes érveléssel valóságosságukról akarja meggyőzni vitapartnerét. Az ellenpóluson egy bizonyos, a mindennapi emberi gyakorlat megkívánta korlátozottság áll, egy olyan valósággra-reflektálás, amely jogos gyakorlati meggondolásból az adottságot (a dolgok pillanatnyi viszonyrendszerét) statikusnak és változatlanak tételezi, mert csak így tud hatékony lenni a saját területén. A tényekhez éppen ezért a tapasztalat, a praxis során kialakult előfeltevésekkel, automatizmusokkal közeledik, s ez megnehezíti az újhoz, a szokatlanhoz való rugalmas viszonyulását. Felicián barátja azért nem tud belenyugodni abba, hogy a kiásott Déli-sark most nem a szokott helyén, az Antarktiszon, hanem barátja asztala alatt van, míg Felicián a legnagyobb nyugalommal magyarázza e „tény“ következményeit.

1.3. Bár nincs nyílt utalás erre, feltételezhetően hasonló „szemléletbeli eltérések“ okozzák, hogy a planetáris párvers (*Nézőpontok, avagy a versíró fekete ember*) két költőtípusa, költői szemlélete a Föld ugyanazon pontjáról (46° 40' északi szélesség és 23° 30' keleti hosszúság) látja a másikat ismerősnek, mégis idegennek az itteni problémákban; olyannyira, hogy mindkettő a Föld ellenkező oldalán, alattunk, fejjel lefelé állva képzei el a másikat: „ugyanazt írta meg ő, de kifordítva, lefele fejjel“. Vagy, hogy az ellenvéleményt is idézzük: „fejjel lefele, kifordítva, de ő megírta ugyanazt.“

Tézis és antitézis szembesülése ez. Ütközésük tragikumát antinomikus, „eszmenyi“ ellentmondásosságuk jelenti, amely éppen tökéletességével zárja ki a szintézis lehetőségét: „verseink egymástratevődnek, összetapadnak, lehetetlen felszállniuk, kioltják, kimossák egymást.“ Az ellenvélemény, a fordított szórend ellenére, tökéletesen egybehangzik ezzel. A két oldal szimmetrikusan ellentett szórendje mindvégig megőrzi az antinomikus szembesülés látszatát, habár a dölt szedéssel kiemelt részek egymásravonakoztatása megkérdőjelezi e szembemállás antinomikus jellegét.

1.4. Az eddig említett-elemzett versekben az emberi lét dualizmusát, társadalmiság és öntörvényiség összefüggéseit Szócs valamiféle „kettős szereposztás“ révén mutatta meg, amelyben mindkét pólusnak jól egyénített külön hordozója, jelképes megtestesítője volt.

Bár egyetlen versben sincs megnevezve a két jelkép, két versen kívüli explicit megnevezés — a szellemes borítórajjal együtt — megadja a kulcsot a megfejtéshez. „Ajánlom ezt a könyvet az ejtőernyősöknek és a hattyúknak“ — szól az ajánlás a 4. oldalon, és a már említett III. ciklus mottójában sokatmondóan ismét együtt fordul elő a két jelkép.

2.1. A *Bennem, mintha kőgörgögeteg* című vers lényeges mozzanattal bővíti az imént említett „kettős szereposztású“ versek értelmezési lehetőségét. E vers motívumainak elemzéséből kikövetkeztethető, hogy az „ejtőernyős“ és „hattyú“ jelkép kontrasztos szétválasztása az előbbi versekben nyomatékösítő funkciójú, az ellentmondásos jelleget hivatott kifejezni. A két jelképet konstituáló motívumrendszer egységbe foglalása viszont az egyedi lét kettősségének, társadalmiság és önelvőség ellentmondásos egységének modelljét teremti meg:

*repülnél, ha engedne a föld,
elsüllyednél, ha nem emelne ezer madár,
lépsz az utcán meg-megemelkedve olykor,
olykor meg-megroggyanva, úgy érzed, szétszakadsz,*

*kavarog benned felhőcafát, szikla, arany
ezer madár és fekete föld.*

2.2. E sorok nemcsak a „kettős szereposztású” versek jelentését helyezik tágabb kontextusba, hanem érthetővé teszik a forradalmár-motívum feltűnését is a kötet utolsó előtti ciklusában (*A forradalmárok vacsorája*).

A forradalmár-motívum — mindennapi fogalomhasználatunkhoz közelebb álló formában — ugyanazt fejezi ki, mint az ég felé emelő „ezer madár” jelképisége: azt a szárnyalást, amely az adottságot egyedüli realitásként tétélező szemléletmódtól időről időre (mindig más formában és más körülmények közt) el-elszakítja a kéte-ly és keresés jegyében előresiető emberi elmét.

A két szemléletmód egymással antinomikusan szembenálló — állítják ezek a versek. Egyetlen megszorítással igaznak lehet elfogadni ezt az állítást: a két szemléletmódnak megfelelő kétféle viszonyulásmód közt állandóan újratermelődő ütemeltolódás létezik, amely kizárja az egyidejű tézis—antitézis antinómiával időben egybeeső szintézis lehetőségét. Oscar Wilde frappánsan fogalmazza meg az időbeli eltérést: „A tegnap utópistáiból lesznek a holnap realistái.” (Tézis: az utópiatermelő egyedi tudat; antitézis: a társadalmi tudat „tegnapi” viszonyulása az utópiához; szintézis: a társadalmi tudat „holnap” viszonyulása a „tegnap” még megvalósíthatatlannak hitt gondolathoz.) Ezt az időbeli eltérést transzponálja térbeli mozgássá (súlylyedéssé) az utolsó ciklus címadó verse.

2.3. Értelmezhetővé — s ami több: funkcionálissá válnak ezáltal azok az irracionális elemek, amelyek első olvasásra csupán egy nem mindennapi fantázia öncélú játékának tűntek. Megfigyelhető, hogy ezek a verselemek mindig a „hattyú”- (és forradalmár)-motívumhoz kapcsolódva fordulnak elő, motívumkonstituáló tényezőként. A forradalmárok MEGVACSORÁZNAK: „súlyompástétom vízirózsa-főzelék kalács / zuzmó-torta gyopárbor spárga árticsóka” várja őket, „és az asztonon lángot vet a tudós kenyér”; MOSDANAK: „ha a vízcsapot / elfordítod hősárga füvek és kakukksontok folynak belőle”. A kivégzőosztag előtt álló forradalmár látásának nem-mindennapiságát bekeretezést emeli ki: lassítva, részletekre bontva követi végig a golyó útját a fegyvercsőtől melléig: „A megélesedett szem / iszonyodva látja, mint úszik át a kaszárnyaudvar kövei fölött lassan / az ólom.”

Mindezek a verselemek metaforikus funkciójúak, szokatlanságuk, egyszerűségük révén a legkülönbözőbb vershelyzetekben teremtik meg az új mint ismeretelméleti kategória metaforáját. Természetéből adódóan az utópia, az adottságon túllendülő gondolat még nem ismert, szokatlan a társadalmi tudat számára, hiszen az egyedi tudat közvetítésével alighogy a megismerés határain belül került. Ezt a sajátosságot, az ilyen-még-nem-volt jelleget Szöcs Géza kifogyhatatlan nyelvi leleménnyel fejezi ki, meghökkentő szóösszetételekkel, néhol játékos, de mindig funkcionális szómagiával.

3.1. Az „ejtőernyős”-motívum körébe rendelődnek ezáltal mindazok a verselemek, amelyek külön-külön és kombinációjuk révén is az adottságba merevedett gondolkodást jellemző tartalmakat hoznak létre. Legtisztábban ez a funkció az V. ciklus *Még egyszer* című versében figyelhető meg. A mélyen átélt, egymást felfokozó ismétlések, ígéretések, emlékképek ugyanazt mondják el — az érzelmek mindenki számára érthető nyelven —, mint a túldolai „hattyú”-verse szikár intellektualizmusával: az ember életében vannak helyzetek, pillanatok, amikor csak a halál, a nemléttel való szembenézés érteti meg velünk egy életszakasz, a lét igazi jelentését.

„Az a játékautóbusz. Még egyszer azt a játékautóbuszt. Azt a ha- / vasesőt, amikor elkéstem és várnod kellett rám. Azt a havasesőt / még egyszer. Ott lennék hétkor. Hét előtt öt perccel. Az is le- / het, hogy hamarabb jöttél akkor. Ez az öt perc, amit veled tölt- / hettem volna. Öt percig veled lenni. Egy percig veled lenni.”

A másik oldalon pedig mindez két sorban:

Járd körül velem életem, taníts

MEGVIZSGÁLNI HOLTOM RENDELTETÉSÉT.

3.2. Az eltérés nyilvánvaló: az „ejtőernyős”-motívum hordozta viszonyulásmóddal azonosulva, a költő nem tud az adottság („fogadott kishúga”, Fodor Évike halálának ténye) fölél emelkedni, bármilyen görcsösen akarja is ezt. Jellemző az adottságból kitörni akarás iránultsága is: időben visszafelé, a pre-adottság irányába mutat, késő megbánás sóhajaként: „Bár ne így történt volna.”

A figyelmes olvasó mindebből megsejthet néhány, a VII. ciklust intonáló és magyarázó gondolatot. Mindenekelőtt azt, hogy az „ejtőernyős” szemléletmód, érzelmközpontúsága okán, nem alkalmas a kegyetlen adottság jövő felé irányuló meghaladására. „Az érzelem — az a mód, ahogyan a világ bennünk van” (Bretter) — megfosztja a túllendülés legfontosabb előfeltételétől: nem képes az adottságot tárgy-

gyá téve, hűvös intellektusú külső megfigyelőként szemlélni, az adottságot szubjektívizálja.

3.3. A *Még egyszer* párverse, A *sírhely mása* viszont olyan intellektualitást kapcsol a „hattyú”-motívumhoz, amely éppen elvonatkoztató, tárgyiasító önreflexiójával képes megőrizve-meghaladni dolgokat. Az adottság visszahúzó, negatív impulzusait ekként képes pozitív, jövő felé irányuló létvizsgálattá átváltani:

Több sírhely egymás mellett, mind a tied.

*RÉGI SÍRHELYEK ÓRZIK UTAD AZ IDŐBEN
mindenkben te feküdtél más-más
alakban, mindenik mellett
ott álltam én is*

hány temetőben.

*

*Szorgos, folytonos szólamok a
vizek felett, szárnycsapások
járđ körül velem életem, tanítš
MEGVIZSGÁLNI HOLTOM RENDELTETÉSÉT.*

A téma — az a létértés, amely a halálra figyelve, a nemléttel szembesülve jön létre — nem új Szócs Géza verseiben, az *állét* és a *tetszhalottság* motívumai révén már *Forrás*-kötetében is felbukkant (*Who's who?* [Ki kicsoda?] ciklus).

*A halál idegen tőlem, mert a léten kívül esik,
lételem idegen tőlem, mert adatott nekem,
halálom nem az én halálom,
mert lételem nem az én lételem.*

Jaj, ki is vagyok én, magasságos hét menny

(A quetzalcoatlí koporsókészítő)

Az önmegszólító verstípusról írott Németh G. Béla-tanulmány Heidegger-interpretációjának néhány sora komoly segítséget nyújt e téma jelentésének árnyaltabb értelmezéséhez: „A létértés, a végesség jegyében, tudatában születő létértés azért alapvető, mert csak ennek birtokában ismerheti föl az ember reálisan a maga lehetőségeit, mérheti meg a dolgok valódi értékét, jelentőségét, azaz a maga haláláig tartó léte szempontjából, a maga haláláig megvalósítható, megvalósítandó személyisége szempontjából való értékét, jelentőségét.” (Kiemelések Németh G. Béla: *11 vers* — Budapest, 1977. — című kötete alapján.)

3.4. A halál kontrasztját is felhasználó létértelmezésről azonban nem elegendő külső szempontok alapján bizonyítanunk, hogy alapjában véve létközpontú és jövő-irányultságú; a kötettel kell tehát bizonyítanunk, hogy a halál nem célként tételeződik itt, hogy „nem a lét lényegének összegezője és tartalma” (Németh G. Béla) e versekben.

A harmadik Fodor Évike-vers, a kötet első részét záró *Két év* minden olyan értelmzői önkényt megcáfol, amely az adottságot feszegető fokozott érzékenységű nyitottságot misztikus irracionálizmusként hajlamos értelmezni. S ugyanez a vers tanúsítja: maga a költő van leginkább tudatában e határhelyzetű létállapot törekény egyensúlyának.

A vers témája: a költő egyoldalú és makacs pörölése a nemléttel, a tébolyult halállal, amely az élet minden törvényét felrúgva „kislányok szóke haját” is elkeveri „fekete földdel” (1954 VII 29 Fodor Évike 1972 XII 26).

*Visszamennék én is érted: ez a két év, mint égő ház
választ el tőled. Puskapor, só és méz rofogása,
uránsercegés fogadja a visszafordulót;
de íme mégis: 1972 decembere. Pokoli zaj,
csattogva hullanak a hópelyhek, eléđ állok
az utcán,
nem látsz. Áll meg! szólítlak; nem hallođ.*

— írja a költő a halott Évikéről, akinek nemlétét két év múltán sem képes tényként elfogadni. Az irracionális jellegű verselemek funkciója a kezdő sorokban kife-

jezni, érzékeltetni, hogy az adottságba való bele nem törődés mennyire irracionálisnak tűnik a józan, gyakorlati ész számára: a „nyugodjék örök békében“ csöndes belenyugvása helyett miért ez a szenvedélyes pörölés?

*Megyek melletted a havazásban. Ez már
a ti utcátok.*

Ami e látszólag egyszerű tényeket közlő mondatokban félelmetes: ez a „ti utcátok“ már nem a Mi utcánk. Ez már a nemlét utcája, szegélyén olyan „fallal“, amely minden kapcsolatot megszüntet élők és holtak közt, az élők tökéletlen emlékezését hagyva meg a kapcsolatteremtést pótló egyedüli lehetőségként. Így hát nem lehet szó tulajdonképpeni kommunikálásról:

*. Most értem meg:
hiába jöttem. Belépsz a kapun, kulcsraárod.*

*Nincs miért ácsorogni, igaz? Indulok vissza. Megint 1974.
Drótkötélpályán érkezem. A kosár
megáll, kiszállok,
már rég gyalog jövök tovább a dróton. Ne kiáltás rám.*

Ehhez nem lehet semmit hozzátenni. Nem vers követi a kötetben sem, hanem a *Mi a vers?* című verselméleti tanulmány. Összegező csúcs voltára a kötet első részét záró helye is utal: ez a vers az egyedit és konkrétat lényegivé, elvonttá oldó művészi erővel mutatja meg Szöcs Géza költészetének szokatlan távlatokat sejtető, de lényegében racionális ismeretelméleti premisszáit.

Formailag is csúcvers: legtisztább megnyilvánulása annak a „képlátóság-nak“, amelyet Szöcs — Várkonyi Nándort idézve — az ösnyelv sajátos tulajdonságaként emleget: „A mitikus ember tehát képekben »gondolkozott«-látta gondolatában a világot; nem értelmezte és elemezte, hanem közvetlenül rámutatott.“

4.1. A szónak nem epikai értelmében, az első rész verseihez viszonyítva a IV—VI. ciklusban „történik“ valami. Megmarad az első rész szerepjátszó kettősége, de lényegesen módosul: ott a lírai én jól észrevehetően csak az egyik szereppel azonosult, amelyet eleve és axiomatikusan magasabb rendűnek mutatott be. A második részben a lírai én mindkét szerepet magára ölti, ezáltal a két szemléletmód antinomikusan szembesül. Ez az egyenrangúnak feltételezett szembenállás nemcsak egyes versekből elemezhető ki, hanem a három ciklus alkotta rendszerből is: az V. ciklust szimmetriatengelynek tekintve, a IV. ciklus a VI. ellentett párja, mottójukból kikövetkeztethetően az előbbi a „hattyúké“, az utóbbi pedig az „ejtőernyősöknek“ szól, pontosabban: nem a „hattyúknak“.

Az egyenrangú egymás mellé állítás végső tartalmát — a planetáris párvers és a *Bennem, mintha kőgörgötteg* gondolatait összegezve — az V. ciklus fogalmazza meg: az emberi lét totalitásában gondolkozva, a költő egyik szemléletmód kizárólagosságát sem tartja elképzelhetőnek. A két „szerep“ egymás mellé állításának, szembesítésük módjának azonban határozott mondanivalója van: a lét társadalmi meghatározottságát kiindulási, viszonyítási alapul elfogadva, a költő a „hattyú“-szerep tartalmaiban látja az élet folytonosságát jelentő szüntelen megújulás legfontosabb előfeltételét.

4.2. A kivégzett baszk hazafival együtt-érző (így!) költő mélyen emberi gesztusa, már-már azonosulásig ívelő rokonszenve a tanú: a személyiség autonómiájának ez a felfokozott igénye nem zárja ki az elnyomottak hangjára figyelő közösségi felelősségvállalást. A forradalmárok, akik lázas kapkodás helyett idegtépő nyugalommal készülnek a „harcra“ (A *megmentett város* nagybetűs szedéssel kiemelt utolsó része), azokért is „harcolnak“-látnak, akik már érzékelnéni sem képesek a velük történő szörnyűségeket: „tűz fele fordított szemgödrükből szurok szívárog.“

„A parton várják a hattyú énekét“ — összegeződik minden eddigi vers mondanivalója, a két szerep szembesítésének tanulsága az utolsó ciklus mottójában. A költő érzi az „elvárást“: „leereszkedik a vers lépcsőin, ott ül a legalsó fokon, mint a madár az ágon. Szeretne repülni.“ Az elvárás tudatosulása azonban előbb, a már említett, epikum nélküli „történés“ formájában véget vet az eddigi szerepjátszó költői magatartásnak. Ennek az elvárásnak nem lehet, nem szabad szerep közvetítette tartalmakkal megfelelni, hiszen ez a költői mondanivaló őszinteségét kérdőjelezné meg.

A „hattyú“-szerep funkcióváltását a *Swanmask* [Hattyúmaszk] című alciklus készíti elő: a költő, túljátszva, elidegeníti magától a szerepet, és masszkk tárgyia-

sítva, megválnak tőle. Az alciklus utolsó versében a kopácsoló, énekelő öregember (talán a szerep adta tapasztalatok jelképe) ezért farag, valaminek a végét sejtetve, egy sirkövet. A verscím jelentése is megerősíti ezt a feltételezést: *Outro-jelenetvégi távozás, kilépés.*

Az utolsó két ciklust a szereppel való szakítás ténye különbözteti meg az első hat ciklustól. Mindkét ciklus mottója, közvetve, a szerepjátszás végét jelzi, a „hattyúk“ halálának jelképisége révén. Az utolsó ciklus mottója, e jelképiség révén, új költői magatartást körvonalaz, amely a szerep lényeges, tartalmi elemeit megtartva — hiszen „a parton várják a hattyú énekét“ — kiiktat egy formai elemet: a szerep természetéből adódó közvetítettséget.

4.3. Amennyire erre néhány versből következtetni lehet (*Levél Burgosba*, a kötet nyitó és záró verse, részben *A megmentett város* című vers is), az újítás, a diszkontinuitás mozzanata valóban nem hoz lényeges tartalmi változásokat. E versekből kivehető egy kevésbé hermetikus versmodell megteremtésének szándéka: a formai elemek megjelenítő, tartalomhordozó funkcióját kiegészítve, a költő konkrét tartalmi utalásokkal igyekszik érthetőbbé tenni versei „üzenetét“. Az eredmény, a dolgok természetéből adódóan, egy poliszemantikus versmodell, amelynek elsődleges jelentését nem lehet csupán az adott vers ismeretében meghatározni; így például a kötet záróverse csak a kötetnyitó vers gondolatait kiegészítve, azokkal kiegészülve válik értelmezhetővé.

5. Ez a strukturális megszerkesztettség egyébként az egész kötetre jellemző. A versek „funkciója“ — ha egyáltalán lehet ilyesmiről beszélni — nem csupán az önmagukra vonatkozás, hanem a hagyományos kötetépítkezéstől eltérő következetességű, állandó utalás a főbbi versek és a kötetegész jelentése felé. A versek jelentése e kettősség dialektikájából bontakozik ki. Ezáltal olyan összefüggésrendszer jön létre vers-, ciklus- és kötetjelentés egymásba áttünő szintjein, amelyet az elemzés és az értékelés nem hagyhat figyelmen kívül az egyes versek elemzésekor.

Tanulmányom célja ennek az összefüggésrendszernek nem értékelő, hanem leíró jellegű főlvázolása volt. Értelmezési kísérletemet a kötet egy lehetséges interpretációjának tekintem, olyan munkahipotézisnek, amely — alapja, kiindulópontja lehet a kötet eddigieknél elmélyültebb, elméleti igényű értékelésének.

ADONYI NAGY MÁRIA

KÖRKÉP VADVÍZZEL

E fekete világitásból kiönt majd a tested,
homorú vadvízzé tárulsz, országnyi lesz a rés,
átúszhatnak rajtad a csillagképek,
melyekben negatív idő,
bejárhat az esők emlékezete,
kimerült tárnák hallgatása,
megnyugszanak a vörös aszimmetriák —
bejár a rés, kimerülnek a csillagképek,
ott vándorol Pilátus a negatív időben,
kezének árnya bőrödön,
hallgatás az esőkben,
a kéz lenyomata átúszik az emlékezeten,
kitáruznak az aszimmetriák,
melyekben fekete világitás,
melyben a tested.